

Van OAS naar permanente samenwerking

Her en der in het land worden steeds meer afvalwaterakkoorden gesloten tussen waterschappen en gemeenten. In deze akkoorden wordt vanuit eenmalige samenwerkingsprojecten, zoals optimalisatiestudies van het afvalwatersysteem (OAS), verder gewerkt aan een permanente samenwerking tussen waterschappen en gemeenten binnen de afvalwaterketen. Daarbij ligt de nadruk op een gezamenlijke visie en gezamenlijke planvorming en realisatie. Een voorbeeld van deze nieuwe generatie afvalwaterakkoorden is het op 23 april gesloten Afvalwaterakkoord OAS De Groote Lucht tussen het Hoogheemraadschap van Delfland, de gemeenten Westland, Midden-Delfland, Maassluis, Vlaardingen en Schiedam en Rijkswaterstaat directie Zuid-Holland.

Het Hoogheemraadschap van Delfland, de gemeenten Westland, Midden-Delfland, Maassluis, Vlaardingen en Schiedam en Rijkswaterstaat directie Zuid-Holland lieten in de jaren 2005-2007 al gezamenlijk een optimalisatiestudie uitvoeren voor het verzorgingsgebied van de awzi De Groote Lucht te Vlaardingen. Op de oorspronkelijk geplande investeringen in de riolering, het afvalwatertransport en de zuiveringsinstallatie bleek een besparing mogelijk van circa 5,6 miljoen euro (circa 15 procent) (zie tabel 1).

Door afvalwater uit de glastuinbouw te bufferen, wordt voorkomen dat de hydraulische capaciteit van het afvalwatertransport-systeem en de awzi moet worden vergroot. Daarnaast wordt de aanleg van twee bergbezinkbassins in Schiedam voorkomen door de tijdelijke inzet van een zandfilter op De Groote Lucht en het terugdringen van rioolvreemd water. Zowel de overstortbe-maling van de gemeente Schiedam als de effluentleiding van De Groote Lucht lozen namelijk op hetzelfde rijkswater, de Nieuwe Waterweg.

Optimalisatiere resultaat

De optimalisatie maakt het mogelijk dat het Hoogheemraadschap van Delfland en de gemeente Schiedam minder hoeven te investeren. Daar staat tegenover dat de gemeenten Westland en Midden-Delfland extra moeten investeren in het aanleggen van buffers, het omleggen van persleidingen en het aanpassen van rioolgemalen. De

Op 14 april bekrachtigden Waterschap Aa en Maas en de gemeenten Bernheze, Boekel, Schijndel, Uden en Veghel een intensieve samenwerking in de afvalwaterketen. De partijen gaan dit jaar onderzoeken hoe ze de inzameling, het transport en de zuivering van afvalwater in de regio rond rwzi Dinther op de slimste manier kunnen regelen. Een optimalisatiestudie (OAS) moet leiden tot maatregelen tegen de laagste maatschappelijke kosten. Een mogelijke uitkomst zou het aanleggen van een gescheiden riolering kunnen zijn, waarbij het regenwater afgekoppeld wordt.

In het gebied van Waterschap Aa en Maas is dit de vierde zuiveringsregio waar samen met gemeenten intensief wordt samengewerkt in de afvalwaterketen.

gemeente Vlaardingen investeert extra in het terugdringen van rioolvreemd water. Op basis van een intentieverklaring uit 2006 worden deze partijen met meerkosten gecompenseerd door de partijen die besparen. Daarna blijft er echter nog circa 5,6 miljoen euro over (zie tabel). De hamvraag, als in zoveel optimalisatiestudies, was natuurlijk: 'Hoe verdelen we deze buit?'

Bestuursakkoord Waterketen

In juli 2007 tekenden de ministeries van VROM en Verkeer en Waterstaat en de koepelorganisaties van drinkwaterbedrijven, gemeenten en waterschappen het Nationaal Bestuursakkoord Waterketen. Eén van de speerpunten van dit akkoord is om de samenwerking in de afvalwaterketen verder te verbeteren. Afgesproken is om vanuit optimalisatiestudies door te pakken naar een permanente vorm van samenwerking in de afvalwaterketen. De Unie van Waterschappen en Vereniging Nederlandse Gemeenten hebben in september 2006 hiervoor hun ideeën op papier gezet in de brochure 'Permanente samenwerking in het afvalwatersysteem, doorpakken vanuit optimalisatiestudies'.

Gezamenlijke visie

Uit de OAS De Groote Lucht zijn naast mogelijkheden voor optimalisatie van investeringen op de korte termijn ook mogelijkheden naar voren gekomen voor de langere termijn. Zo lijkt het mogelijk om met een aantal maatregelen de hoeveelheid rioolvreemd water fors terug te dringen. Dit kan zodanig, dat de kosten zich weer terugverdienen door lagere energiekosten en lagere heffingskosten voor de lozing van effluent op rijkswater. Daarnaast worden mogelijkheden gezien in het sturen van

afvalwater. Verwacht wordt dat hierdoor riooloverstortingen minder voorkomen en er een meer gelijkmatige aanvoer naar de awzi plaatsvindt. Daarvoor is het echter wel nodig om eerst het functioneren van het afvalwatersysteem in de praktijk beter in beeld te krijgen. Tenslotte is er voldoende reden om aan te nemen, dat in de toekomst hogere eisen zullen worden gesteld aan het afvalwatersysteem. Hierbij wordt in eerste instantie gedacht aan eisen voortvloeiend uit de Kaderrichtlijn Water voor stikstof, fosfaat en wellicht ook bestrijdingsmiddelen uit de glastuinbouw. Ook andere ontwikkelingen, zoals klimaatverandering en veranderingen in de samenleving, zullen hogere eisen stellen aan het afvalwatersysteem.

Op basis van deze ontwikkelingen hebben de partijen een gezamenlijke visie op de afvalwaterketen opgesteld:

- de samenwerking verbeteren door gezamenlijke planvorming, -realisatie en communicatie;
- de leefomgeving verbeteren door ontvlechting van de afvalwaterketen en het watersysteem, optimalisatie van de afvalwaterketen en aanpak bij de bron;
- een innovatieprogramma opstellen en uitvoeren, waarbij onder andere gedacht wordt aan kringloopsluiting in de afvalwaterketen, energieproductie uit afvalwater en de scheiding van vuile en schone afvalwaterstromen aan de bron;
- en door monitoring het inzicht in het afvalwatersysteem te vergroten. Hiervoor wordt nog een monitoringprogramma opgezet.

De besparingen uit de optimalisatiestudie zullen niet onderling verdeeld maar gereser-

Tabel 1: Optimalisatiere resultaat OAS De Groote Lucht.

partij	optimalisatiemaatregelen	resultaat (in miljoen euro)
gemeente Westland	• aanleg buffer	-2,1
gemeente Midden-Delfland	• aanpassingen bij aansluiting glastuinbouw	-0,1
gemeente Maassluis	• aanpassingen bij aansluiting glastuinbouw	0
gemeente Vlaardingen	• geen wijzigingen	-0,3
gemeente Schiedam	• maatregelen vermindering rioolvreemd water	2,1
Hoogheemraadschap van Delfland	• geen bergbezinkbassins	6,0
	• geen hydraulische uitbreidingen	
	• extra zuiveren via zandfilter	
	• aanleg nieuw eindrioolgemaal en buffer	
totaal optimalisatiere resultaat		5,6

De afvalwaterzuiveringsinstallatie De Grootte Lucht te Vlaardingen.

veerd worden om de afvalwaterketen verder te optimaliseren en te verbeteren. Tabel 2 geeft een overzicht van de maatregelen die de partijen in Delfland overwegen.

Financiële kostenverdeling

Een lastig punt in de samenwerking vormde de fiscale regelgeving. Belangrijk onderwerp hierin was een vraagstuk rond de BTW. Gemeenten krijgen voor de kosten in de riolering hun BTW vergoed vanuit het BTW-compensatiefonds. Waterschappen betalen echter het volle pond. Bij het maken van afspraken tussen waterschappen en gemeenten over de uitvoering van maatregelen moeten goede afspraken worden gemaakt om er voor te zorgen dat geen fiscale problemen op zullen treden. Daar waar waterschappen maatregelen uitvoeren voor gemeenten ontstaan vaak gemeenschappelijke regelingen, waarmee het BTW-voordeel van gemeenten kan worden doorgeschoven naar de waterschappen. Bij dit afvalwaterakkoord is echter gekozen voor een samenwerking waarbij iedere partij zelf de

maatregelen uitvoert aan eigen eigendommen en op basis van eigen taken. Daar waar dit vanuit eigen taken redelijk is, compenseren Delfland en de gemeente Schiedam de meerkosten van gemeenten in de vorm van een vaste, maximale bijdrage. Deze bijdrage wordt na afronding van de werkzaamheden vastgesteld op basis van werkelijk gemaakte kosten exclusief BTW, vanwege compensatie vanuit het BTW-compensatiefonds. Na een rondgang langs de verschillende waterschappen blijkt dat bij de verschillende optimalisatiestudies en samenwerkingsprojecten ook verschillend wordt omgegaan met kostenverdeling en BTW. Daarnaast lijkt het erop dat in de stedelijke waterplannen dezelfde discussies lopen tussen gemeenten en waterschappen. Men is dus op vele plaatsen tegelijk opnieuw het wiel aan het uitvinden. Het verdient daarom de aanbeveling dat de Unie van Waterschappen en de Vereniging Nederlandse Gemeenten een handreiking opstellen voor de kostenverdeling en fiscale aspecten bij samenwerking in de afvalwaterketen.

Waterschap Vallei & Eem wil ook meer samenwerking tussen gemeenten en het waterschap in de afvalwaterketen om de waterkwaliteit van beken en vijvers verder te kunnen verbeteren en de kosten voor het inzamelen en zuiveren van afvalwater mogelijk te kunnen verlagen. Die samenwerking vindt momenteel alleen projectmatig plaats. In de toekomst moet deze samenwerking een procesmatiger karakter krijgen.

Om de samenwerking te bevorderen, worden gezamenlijke afvalwaterteams samengesteld. Ook aanbestedingen zullen gezamenlijk gaan plaatsvinden en het is de bedoeling dat meer informatie gedeeld gaat worden.

In de provincie Gelderland wordt de samenwerking op het gebied van de afvalwaterketen vormgegeven door middel van het project 'Toekomst Waterketen Gelderland'. In de provincie Utrecht hebben Gedeputeerde Staten eind 2007 het initiatief genomen om de samenwerking in de waterketen de komende drie jaar te stimuleren met een subsidieregeling. De samenwerking in het hele werkgebied van Waterschap Vallei & Eem zal in de toekomst vorm krijgen binnen het eind maart opgerichte Platform Water Vallei en Eem.

Conclusies en aanbevelingen

Door besparingen vanuit een OAS niet te verdelen maar te reserveren voor toekomstige samenwerking wordt het mogelijk om met een gezamenlijk maatregelenprogramma te werken aan de realisatie van een gezamenlijke visie. Op deze manier wordt de afspraak uit het Nationaal Bestuursakkoord Waterketen, om vanuit optimalisatiestudies door te pakken naar permanente samenwerking, in de praktijk mogelijk. Dit is echter niet de enige mogelijkheid om de permanente samenwerking vorm te geven. Er zijn momenteel 'duizend bloemen die bloeien' op het gebied van samenwerking in de waterketen. Om deze samenwerking verder te bevorderen, is het wenselijk om landelijk meer inzicht te krijgen in de vormen van kostenverdeling en de fiscale aspecten die daarbij spelen.

met dank aan Bas Nanninga
(Hoogheemraadschap Delfland)

Tabel 2: Overzicht maatregelen ter verbetering van de afvalwaterketen.

maatregelen (2008-2015)	kosten (in miljoen euro)
samenwerking verbeteren:	0,9
• opzetten programma-organisatie	
• betere afstemming planvorming en -realisatie	
• gezamenlijk communicatie	
leefomgeving verbeteren:	3,1
• maatregelen terugdringen rioolvreemd water	
• mogelijke maatregelen KRW voor bestrijdingsmiddelen in glastuinbouw	
• studie naar verdere optimalisatie en verbetering waterkwaliteit	
innovatieprogramma (nader vorm te geven)	0,5
monitoringprogramma:	0,6
• afstemmen en opstellen meetplannen	
• uitvoering meetprojecten	
• benchmarking	
• gegevensuitwisseling en keteninformatisering	
onvoorzien	0,5
totaal	5,6